

Juulianna Jussinniemi

KOSKITUVAN MUUTTOVALMENNUS

Opinnäytetyö

CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Marraskuu 2012

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Ylivieskan yksikkö	Aika Marraskuu 2012	Tekijä/tekijät Juulianna Jussinniemi
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi Koskituvan muuttovalmennus		
Työn ohjaaja Kaija Koivusaari		Sivumäärä 37
Työelämäohjaaja Helena Kinnunen, Peruspalvelukuntayhtymä Kallio		
Tämän opinnäytetyn tavoitteena oli suunnitella ja aloittaa Ylivieskan Koskitupaan muuttavien kehitysvammaisten muuttovalmennus. Koskitupa on peruspalvelukuntayhtymä Kallion kehitysvammaisten autetun asumisen yksikkö ja sen on tarkoitus valmistua vuoden 2013 alussa. Koskitupaan tulee 14 pysyvän asumisen paikkaa ja yksi paikka tilapäishoitoa varten. Suunnittelun ja toteutuksen yhteydessä tarkastelin kehitysvammaisten muuttovalmennuksen tarkoitusta ja tavoitteita, jotka muodostavat valmennuksen perustan. Muuttovalmennuksen tavoitteena on muuttajan ja hänen läheistensä valmistautuminen elämänmuutokseen ja sujuva muutto uuteen kotiin. Ylivieskan Koskituvan muuttovalmennukseen sisältyy infotilaisuus muuttajille ja heidän läheisilleen, tutustumisiltoja, palvelusuunnitelmien päivittäminen, jokaisen muuttajan omakirjan tekeminen muuttoon liittyen sekä palveluohjaajan tuki muuttoon valmistautuessa ja sen aikana. Tapaamisten ajankohta on syksy 2012. Näiden lisäksi keskeisenä osana valmennusta ja tätä opinnäytetyötä ovat suunnittelu ja konsultointi työelämäohjaajan kanssa. Viime vuosien aikana kehitysvammaisten asuminen on saanut uusia suuntaviivoja muun muassa Valtioneuvoston periaatepäätöksen myötä. Ohjelman tavoitteena on vähentää kehitysvammaisten asumisen laitospaikkoja vuosien 2010 - 2015 aikana sekä tuottaa ohjelmakauden aikana noin 3600 uutta asuntoa kehitysvammaisille henkilöille. Näin ollen uusia asumisyksiköitä rakennetaan ympäri Suomea Raha-automaattiyhdistyksen tukemana. Asumiseen liittyvien faktojen lisäksi tarkastelin teoriaosuudessa kehitysvammaisten perus- ja ihmisoikeuksia, sillä niiden huomioonottaminen muuttovalmennusta järjestettäessä on todella tärkeää. Lisäksi selvensin siirtymävaiheen palveluohjausta, jota muuttovalmennus on, sekä elämänhallintaa, joka liittyy kehitysvammaisten osallisuuteen omassa elämässään.		
Asiasanat kehitysvammaisuus, muuttovalmennus, siirtymävaiheen palveluohjaus		

ABSTRACT

CENTRIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES	Date November 2012	Author Juulianna Jussinniemi
Degree programme Degree programme of Social Services		
Name of thesis Moving training to Koskitupa		
Instructor Kaija Koivusaari		Pages 37
Supervisor Helena Kinnunen, Kallio Health and Social Services Federation of Municipalities		
The aim of this thesis was to plan and start moving training for mentally disabled people who are going to move to Koskitupa in Ylivieska. Koskitupa is going to be a new customised housing service center for mentally disabled people in the area of Kallio Health and Social Services Federation of Municipalities and it will be ready at the beginning of the year 2013. There will be 14 rooms for permant residents and one room for temporary care. In addition to planning and starting the moving training the purpose and targets of moving training were sutidied. The aim of training is to prepare to a new situation of life and to make moving to a new home smooth. Contents of Koskitupa moving training include an info session, get-togethers to make the residents get to know each others and updating of service plans. Each of the movers will also make their own little booklet about the moving touching the new situation of life. Assistance from case manager is very important for people who are in a changing situation. There have been new decisions concerning the housing of mentally disabled people in the last few years by the government. It means that the objective of the state is to reduce institutional care and build new apartments for mentally disabled people. In addition to housing I wrote in to my thesis about the fundamental rights, transitional case management and the control of life were discussed on the theory section.		

Key words

mental disability, moving training, transitional case management

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	3
2.1 Muuttovalmennus Koskituvan uusille asukkaille	3
2.2 Muuttovalmennuksen sisältö	5
2.3 Opinnätetyön rajaukset	5
3 TIETOPERUSTA JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS	7
3.1 Johdatus teoriaosioon	7
3.2 Kehitysvammaisuus	7
3.3 Ihmisarvo sekä perus- ja ihmisoikeudet	8
3.4 YK:n ja Euroopan neuvoston ohjeistukset	8
3.5 Suomen lainsäädäntö	11
3.6 Laitospaikkojen purkaminen ja valtion talous	13
3.7 Periaatepäätöksen toteuttaminen	13
3.8 Siirtymävaiheen palveluohjaus	14
3.9 Elämänhallinta	15
4 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TILANTEEN KARTOITUS	16
4.1 Projektin käynnistyminen	16
4.2 Opinnäytetyön sisällön hahmottuminen	17
4.3. Ensimmäinen muuttajien yhteinen tapaaminen	18
4.4 Palvelusuunnitelmien päivittäminen	19
4.5 Muuttajien tutustumisillat	21
5 AIKATAULU	23
6 AIHEEN MERKITYS KOHDERYHMÄLLE	24
7 MENETELMIEN JA TYÖTAPOJEN ESITTELY	26
7.1 Toiminnallinen	26
7.2 Laadullinen	26
7.3 Havainnointi	27
8 POHDINTA	28
8.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	28
8.2 Työelämälähtöisyys	29
9 ARVIOINTI	31
LÄHTEET	32

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on suunnitella ja järjestää asumis- ja muuttovalmennusta Ylivieskaan rakenteilla olevaan kehitysvammaisten autetun asumisen yksikköön Koskitupaan, joka kuuluu Peruspalvelukuntayhtymä Kallion palveluihin. Aiheen sain kun tein työharjoittelun Peruspalvelukuntayhtymä Kallion kehitysvammaisten palveluohjauksessa elokuussa 2012 ja hanketta eteenpäin vievä Kallion kehitysvammaisten asumis- ja ostopalveluiden palveluesimies Helena Kinnunen toivoi saavansa muuttovalmennukseen alan opiskelijan suunnitteluun ja toteutukseen. Mukana valmennuksen järjestämisessä on myös Ylivieskan ammattiopiston lähihoitajaopiskelijoita toteuttamassa yhteisiä kokoontumisia muun muassa tutustumisillan muodossa sekä järjestämässä Koskitupaan muuttaville pikkujoulut. Samalla he tekevät tahollaan opinnäytetyötä aiheesta.

Koskitupa on 14+1-paikkainen autetun asumisen yksikkö. Yksi paikoista on intervallipaikka, jota käyttävät tilapäishoitoa tarvitsevat asiakkaat. Koskituvan on tarkoitus valmistua vuoden 2013 tammikuussa ja tulevat asukkaat pääsevät muuttamaan asumisyksikköön helmi-maaliskuussa. Sitä ennen, syksyn 2012 aikana, muuttajille järjestetään valmennusta, jonka tavoitteena on valmistaa heidän muuttamistaan uuteen kotiin siten, että muutto onnistuu sujuvasti ja muuttaja saa valmiuksia muuttoa varten. Valmennukseen sisältyy yhteinen infotilaisuus muuttajille ja heidän läheisilleen lokakuussa, palvelusuunnitelmien päivittämiset muuttajille marraskuusta alkaen, pikkujoulut joulukuussa sekä muuttovalmennukseen liittyvän oma-kirjan tekemistä koko syksyn aikana ja sitä jatketaan myös muuton jälkeen, koska kirja sisältää tehtäviä myös itse muuttamiseen liittyen. Muuttovalmennuksen suunnittelun ja käytännön toteutuksen ohella keskityn tarkkailemaan valmennuksen tarkoitusta, tavoitteita ja menetelmiä, joista koko muuttovalmennuksen perusta muodostuu. Tätä havainnoin työn yhteydessä yhteisissä kokoontumisissa ja tapaamisissa, sekä tutustuen alan kirjallisuuteen ja julkaisuihin.

Kehitysvammaisten asuminen on nyt valtakunnallisesti ajankohtainen aihe. Viime vuosien aikana on tehty linjauksia kehitysvammaisten asumisen järjestämiseen ja

keskuspaikat tulisi lopettaa vuoteen 2015 mennessä. Valtioneuvoston periaatepäätöksen 21.1.2010 ohjelman kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämiseksi vuosina 2010-2015 tavoitteena on mahdollistaa kehitysvammaiselle henkilölle yksilöllinen asuminen. Sosiaali- ja terveysministeriö, ympäristöministeriö ja kuntaliitto ovat tehneet myös ohjelman periaatepäätöksen toteuttamiseksi. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin mukaan asumispalvelut lakkautetaan sairaanhoitopiirin osalta. Näin ollen monissa kunnissa on meneillään hankkeita asumiseen liittyen ja uusia asumisyksiköitä rakennetaan ympäri Suomea. Valtakunnallinen kehitysvamma-alan toimijoiden neuvottelukunta on järjestänyt kehitysvammaisten Asumisen uudet tuulet –seminaareja viime vuosien aikana useammalla paikkakunnalla ja ohjelmassa on ollut muun muassa asiaa kehitysvammaisten osallisuuden ja asumisen kehittamisestä sekä laatusuosituksista. Asumisvalmennukseen liittyen löytyy jo paljon valmiita oppaita ja materiaalia, joiden pohjalta asumisvalmennusta lähdetään viemään eteenpäin. Koskitupaan muuttajat tekevät esimerkiksi oma-kirjaa, Purasen ja Marjamäen Omaan kotiin – Muutto-opas sinulle, johon kerätään muuttajan tietoja ja ajatuksia. Valmennusta toteutetaan sekä ryhmä- että yksilötapaamisissa.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

2.1 Muuttovalmennus Koskituvan uusille asukkaille

Opinnäytetyöni tarkoituksena on suunnitella ja aloittaa Koskituvan muuttovalmennus sinne muuttaville kehitysvammaisille. Lisäksi tarkastelen muuttovalmennuksen tarkoitusta, tavoitteita ja menetelmiä. Koskitupa tulee olemaan autetun asumisen yksikkö, jossa toimii ympärivuorokautinen valvonta. Valmennusta työstetään sekä muuttovalmennuksen että asumisvalmennuksen nimillä.

”Muuttovalmennus on pääasiassa kehitysvammaisille henkilöille ja heidän läheisilleen suunnattua tukea ja toimintaa tulevassa elämänmuutoksessa. Muuttovalmennuksen tavoitteena on muuttavan henkilön sekä hänen läheistensä valmistautuminen ja sopeutuminen uuteen tilanteeseen ja henkilön saattaen vaihto uuteen kotiin.” (Laukka 2012, 30.) Asumisvalmennus taas on valmistautumista omaan kotiin muuttamisen. Oma koti voi olla esimerkiksi asuntola tai asumisyksikkö, kuten Koskituvan tapauksessa. Valmennuksessa lähdetään liikkeelle kehitysvammaisen ihmisen ja perheen elämäntilanteesta, tarpeista ja toiveista. Kehitysvammaisen ihminen ja hänen läheisensä ovat tiiviisti mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa asumisvalmennusta yhdessä palveluohjaajan kanssa. Tärkeä osa asumisvalmennusta ovat päivittäisten avuntarpeiden selvittäminen ja palvelusuunnitelmien laadinta. Asumisvalmennus onnistuu parhaiten silloin, kun uudella asukkaalla on runsaasti aikaa tutustua tulevaan kotiinsa, muihin asukkaisiin ja asuntolassa mahdollisesti olevaan henkilökuntaan.” (Kehitysvamma-alan verkkopalvelu 2011.)

Nimillä ei siis ole juurikaan eroa niiden merkityksissä, vaan kummallakin tarkoitetaan valmistautumista uuteen kotiin. Koskitupaan muuttavien muutto uuteen kotiin tapahtuu tammi-helmikuussa 2013. Uuteen asuntoon muuttaminen ja varsinkin lapsuudenkodista pois lähteminen on suuri askel kenen tahansa elämässä. Kehitysvammaiselle asiaan liittyy usein tavallista enemmän huomioitavia asioita ja hyvä valmistautuminen muuttoon tuo sekä muuttajalle, että

läheisille turvallisuuden tunnetta sekä tunne oman elämän hallittavuudesta. Itse muuttamisen lisäksi on huomioitava esimerkiksi se, millaista tukea muuttaja tulee uudessa kodissaan tarvitsemaan arjen sujumiseksi ja millaisia tunteita muutto herättää kehitysvammaisen sekä hänen perheensä tai läheistensä elämässä. Muutossa voi olla kyseessä suuri itsenäistymisen askel, jolloin aihe voi olla hyvin herkkä. Muuttajalla muuttuvat asuinympäristö, ihmissuhteet ja usein myös päivittäiset toiminnot. Läheisille se voi merkitä suuria muutoksia päivittäisessä elämässä ja ihmissuhteissa, joten myös läheiset osallistuvat muuttovalmennukseen. Mitä enemmän muuttaja ja läheiset kokevat saavansa itse vaikuttaa asioihin ja tehdä asioita itse, sitä helpommin muuttoon löytyy oikea asenne. Kun muuttoon lähdetään alusta asti tiiviissä yhteistyössä kehitysvammaisen ja hänen läheistensä kanssa, he saavat tarpeeksi informaatiota muutosta ja kokevat sen mieleiseksi.

Muuttovalmennus on kehitysvammaisen ja hänen läheistensä tukemista tulevassa elämänmuutoksessa. Muuttovalmennuksen lähtökohtana ja tavoitteena on muuttajan ja hänen läheistensä valmistautuminen elämänmuutokseen ja sujuva muutto uuteen kotiin. Näihin sisältyy onnistunut muutto ja kotiutuminen uuteen kotiin, itsenäistymisen tukeminen ja hyvä valmistautuminen sekä sopeutuminen uuteen elämänmuutokseen, läheisten tukeminen muuttuvassa elämäntilanteessa sekä muuttajien, läheisten ja henkilökunnan tutustuminen ennen muuttoa. Kun kyseessä on täysin uusi asumisyksikkö, tavoitteena on myös yksikön toiminnan käynnistäminen onnistuneesti. (Kehitysvammaisten palvelusäätiö, Muuttovalmennus)

Kun muuttajat, läheiset ja asumisyksikön henkilökunta ovat mukana muuttovalmennuksessa, tutustumisen ja luottamuksen rakentamisen on mahdollista onnistua. Näiden lisäksi muuttajan elämänhistorian ja nykyisen tilanteen tunteminen helpottaa muuttoa ja kotiutumista. Kun henkilökunta tutustuu muuttajaan ja selvittää hänen avun ja tuen tarpeensa sekä toiveet, on muuttajalla täysin eri tilanne muuttaa uuteen kotiinsa, kuin ennakoimattomassa tilanteessa. Onnistuneen muuttovalmennuksen avulla muuttajan ja hänen läheistensä on helpompi uskaltaa tarttua elämänmuutokseen.

2.2 Muuttovalmennuksen sisältö

Kehitysvammaisten palvelusäätiön mallin mukaan muuttajan muuttovalmennukseen kuuluu arkipäivään ja elämänpiiriin tutustuminen sekä elämäntilanteen, toiveiden, vahvuuksien sekä avun ja tuen tarpeen sekä apuvälineiden arviointi. Lisäksi muuttajalle laaditaan yksilöllinen muuttosuunnitelma, järjestetään muuttajien yhteisiä tapaamisia, tutustutaan uusiin ihmisiin sekä uuteen kotiin ja suunnitellaan tulevaa elämää uudessa kodissa ja mahdollisesti sen sisältöäkin. Myös uuden kodin rakennustyömaalla ja sen lähiympäristössä on mielenkiintoista käydä tutustumassa. Näillä tavoin valmistaudutaan elämänmuutokseen ja tuetaan kotiutumista. Muuttajan muuttovalmennukseen kuuluu myös esimerkiksi palvelusuunnitelman tarkastaminen, jossa käydään läpi jokaisen muuttajan yksilöllinen tilanne.

Läheisten muuttovalmennukseen kuuluu tutustuminen sekä toiveiden ja pelkojen käsitteleminen. Heille annetaan tietoa tulevasta, esimerkiksi aikatauluista ja muuttovalmennuksesta sekä järjestetään heille tutustumiskäyntejä uuteen kotiin sekä mahdollisesti asiantuntijailtoja. Myös läheisten yhteisiä tapaamisia voidaan järjestää, joissa voi yhdessä käydä läpi elämänmuutokseen liittyviä tunteita. Lisäksi tulevaisuuden suunnittelu kuuluu myös läheisten valmennuksen sisältöön, sillä muutto voi vaikuttaa paljon läheisten arkeen. Muuttovalmennus suunnitellaan yksilöllisesti ottaen huomioon muuttajan ja hänen perheensä elämäntilanteet, tarpeet ja toiveet. Valmennus on hyvä aloittaa mahdollisimman aikaisin, siitä lähtien kun muuttoa suunnitellaan kehitysvammaiselle. Muuttovalmennuksesta kerätään palautetta valmennuksen pyöriessä, sillä sen avulla valmennusta voi kehittää jatkuvasti. (www.kvps.fi, kehittämistoiminta)

2.3. Opinnäytetyön rajaukset

Rajasin opinnäytetyöni käsittelemään Koskituvan muuttovalmennuksen suunnittelua ja sen alkuvaiheita, kuinka projekti on käynnistynyt. Lisäksi otin

tarkasteluun muuttovalmennuksen tarkoituksen ja tavoitteet, sillä ne ovat valmennuksen perusta ja kertovat siitä, miksi se on tarpeellista. Muuttovalmennuksen ensimmäiset yhteiset tapaamiset kehitysvammaisten ja heidän läheistensä kanssa ovat antaneet sisältöä valmennuksen tarkoitukselle ja tavoitteille. Keskityn muuttovalmennuksen käytännön toteuttamiseen, jolloin omat voimavarat kohdentuvat asiakkaiden kanssa työskentelyyn. Täydellistä raporttia en muuttovalmennuksesta ja sen vaiheista kirjoita, koska aikataulu on rajallinen. Myös aihe voisi helposti laajentua ja yksityiskohtaisiin asioihin hankala keskittyä, koska kokonaisuuteen kuuluu paljon asioita. Teoriaa aiheesta on olemassa paljon, mutta päädyin tarkastelemaan kehitysvammaisten oikeuksia, koska ihmisarvokysymykset ovat aina tärkeitä ja niiden toteutumiseen ei voi mielestäni panostaa liikaa. Myös asumiseen liittyvät säännökset ovat olennainen osa muuttovalmennukseen ja uuden yksikön tulemiseen liittyviä asioita, joten niihin paneutuminen antoi ymmärrystä koko valtakunnallisesti laajalle muutokselle kehitysvammaisten asumiseen liittyen.

3 TIETOPERUSTA JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Johdatus teoriaosioon

Kehitysvammaisten asumiseen ja elämiseen liittyvät asiat pohjautuvat vankasti perusoikeuksiin ja vammaisten oikeuksiin, joten pohdinta asumiseen liittyviin oikeuksiin ja asianmukaiseen elämään lähtevät niistä. Asumiseen liittyen on aiemmin tehty erilaisia asumisoppaita esimerkiksi kehitysvammaisten tukiliiton toimesta. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen kuntaliitto ovat julkaisseet Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositukset –oppaan. Valtioneuvosto on tehnyt vuonna 2010 periaatepäätöksen ohjelmasta kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämiseksi. Vammaispalvelulaki sanelee myös kuinka asioita tulisi tehdä. Tukiliiton www-sivuilla asumisasiä on hyvin ajankohtainen ja Tukiviesti-lehdessä artikkeleja aiheeseen liittyen. Tärkeimpiä termejä ja keskeisimpiä käsitteitä aiheeseen liittyen ovat kehitysvammaisuus, asumisen järjestämistä koskevat suositukset, elämänhallinta ja siirtymävaiheen palveluohjaus.

3.2 Kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisuutta voi määritellä ja tarkastella useasta eri näkökulmasta kuten sosiaalisesta, lääketieteellisestä ja toimintakyvyn näkökulmasta. Perinteisesti kehitysvammaisuutta on tarkasteltu lääketieteellisestä näkökulmasta, mutta rinnalla on pitkään ollut toimintakyvyn näkökulma, jossa pohditaan ihmisen valmiuksia selviytyä eri ympäristöissä. Viime vuosina on voimistunut myös sosiaalinen näkökulma. Siinä muistutetaan, että vamman sijaan ihmisten mahdollisuuksia rajoittavat usein erityisesti riippuvuus muista. Ihmisillä on erilaisia vahvuuksia ja kykyjä ja yleensä kehitysvamma rajoittaa vain osaa toiminnoista. Jokaisen tulee saada tukea, jotta voi löytää omat mahdollisuutensa. Kehitysvamman aste vaihtelee vaikeasta vammasta lievään vaikeuteen oppia asioita. Suomessa on kaikkiaan n. 40 000 ihmistä, joilla on kehitysvamma. (Kehitysvamma-alan verkkopalvelu)

3.3 Ihmisarvo sekä perus- ja ihmisoikeudet

Kehitysvammaisia koskee sama ihmisarvo sekä perus- ja ihmisoikeudet kuin muitakin kansalaisia. Yhdenvertaisuuteen kuuluu oikeus määrätä omista asioistaan, joka on lähtökohta myös Valtioneuvoston periaatepäätökseen ohjelmasta kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämiseksi. Sen tavoitteena on mahdollistaa kehitysvammaisille yksilöllinen asuminen, joka vahvistaa heidän osallisuuttaan ja yhdenvertaisuuttaan yhteisössä sekä yhteiskunnassa. On arvioitu että Suomessa on noin 40 000 kehitysvammaista henkilöä, joista suuri osa tarvitsee yksilöllistä apua ja tukea asumisessaan. (Valtioneuvosto 2010.) Yksi edellytys tämän toteutumiseksi on asumista tukevat palvelut, jota myös tämä opinnäyteyö osittain käsittelee.

3.4 YK:n ja Euroopan neuvoston ohjeistukset

Yhdistyneet Kansakunnat (YK) on ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja tasa-arvon puolestapuhuja. YK:n ihmisoikeuksien julistus, YK:ssa hyväksytyt kansainväliset yleissopimukset, sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus muodostavat ihmisoikeuksien perustan. Ihmisoikeussopimukset velvoittavat valtioita, mutta niillä on kansallisessa yksilöitä koskevassa päätöksenteossa tulkintavaikutuksia. Kansalliselle lainsäädännölle on pyrittävä antamaan mahdollisimman ihmisoikeusmyönteinen tulkinta ja myös perustuslain mukaan ihmisoikeuksien toteutuminen on turvattava. YK:n kehitysvammaisten oikeuksien julistuksessa ja vammaisten oikeuksien julistuksessa on tunnustettu erityisesti vammaisten oikeuksia. Näissä julistuksissa täydennetään ihmisoikeuksien ulottumista kaikenlaisiin ihmisiin, myös vammaisiin henkilöihin. YK:n vammaisten vuosikymmen julistettiin vuosiksi 1983-1992, jonka jälkeen huomiota alettiin kiinnittää vammaisten henkilöiden yhdenvertaisten oikeuksien toteuttamiseen ja muuttamaan yhteiskuntaa vammaisille henkilöille soveltuvammaksi. (STM selvityksiä 2006:3.) Vuonna 1993 tehtiin myös yleisohjeet vammaisten mahdollisuuksien yhdenvertaistamiseksi. Käytännössä YK:ssa sovittiin suosituksista, joissa kiinnitetään huomiota alueisiin, jotka ovat tärkeitä vammaisten henkilöiden elämänlaadun sekä heidän täyden osallistumisen ja tasa-

arvon saavuttamisen kannalta. Vammaisten tulisi voida yhteiskunnan jäsenenä käyttää samoja oikeuksia ja täyttää samat velvollisuudet kuin muutkin. Yleisohjeiden pohjalta valtiot hahmottelevat vammaispolitiikkaa ja toimintatapoja. Vaikka YK:n ohjeet eivät suoranaisesti anna ohjeita esimerkiksi asumisen järjestämiseen, antavat ne kuitenkin tärkeitä suuntaviivoja ajatukselle siitä, että vammaisille henkilöille on mahdollistettava oikeus elää esimerkiksi yhdessä perheensä kanssa ja saada oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Ohjeissa kuitenkin kehoitetaan jäsenvaltioita poistamaan ympäristön fyysiset esteet, jotta vammaisilla henkilöillä olisi mahdollisimman esteetön pääsy esimerkiksi asuntoon, kulkuvälineisiin ja ulkotiloihin. Lisäksi arkkitehdeille, rakennusinsinööreille sekä muille fyysisen ympäristön suunnittelijoille olisi tarjottava asianmukaista tietoa vammaispolitiikasta ja toimenpiteistä esteettömyyden saavuttamiseksi.

Vaikka vuoden 1993 yleisohjeissa ei asumista erikseen vielä määritelty, antoi se sykkäyksen sille, että kehitysvammaisten asumisen kysymys nousi esiin. Sen sijaan uudessa vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden asumiseen on otettu selkeä kanta. Sopimuksessa käsitellään vammaisten henkilöiden itsenäistä elämää ja inklusiota, joka tarkoittaa myös vammaisten kuulumista yhteisiin palveluihin ja yhteisöön. Sopimuksessa tunnustetaan vammaisten yhtäläinen oikeus elää yhteisössä ja tehdä samanlaisia valintoja kuin muutkin ihmiset. Näin ollen valtioiden tulee varmistaa, että vammaiset henkilöt voivat valita asuinpaikkansa ja –muotonsa sekä sen, kenen kanssa asuvat.

Itsenäinen elämä yhteisön jäsenenä vaatii useimmiten sen, että vammaisilla on mahdollisuus saada erilaisia tukipalveluita arjessa selviytymiseen. Sopimus velvoittaa YK:n jäsenvaltiot varmistamaan, että vammaisilla henkilöillä on käytettävissään asumis- ja tukipalveluita, kuten henkilökohtaisen avustajan palvelut. Tukipalvelut edistävät vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta yhteisössä ja estävät heidän eristämistä tai erottelua. Lisäksi muun väestön käytettävissä olevien palveluiden tulee olla yhtäläillä vammaisten henkilöiden saatavilla, ja niiden tulee vastata vammaisten henkilöiden tarpeita.

Toinen keskeinen suomalaiseen vammaispolitiikkaan vaikuttava taho on Euroopan neuvosto (EN). Se pyrkii edistämään jäsenmaidensa yhtenäisyyttä, suojelemaan ihmisoikeuksia ja moniarvoista demokratiaa, parantamaan elinolosuhteita sekä edistämään inhimillisiä arvoja. Euroopan neuvosto laatii YK:n tapaan yleissopimuksia, jotka sitovat jäsenmaitaan ja antaa niiden politiikkaa ohjaavia suosituksia. Euroopan neuvoston vammaispoliittinen ohjelma on tavoitteiltaan ja lähtökohdiltaan yhtenevä YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan yleissopimuksen kanssa. Sen tarkoituksena on laatia ja panna toimeen yhtenäisen vammaispolitiikan malli. Malli perustuu täyden kansalaisuuden ja itsenäisen elämän periaatteille sekä edellyttää integroitumisen esteiden poistamista. Toimintaohjeiden keskiössä on ihmisoikeusnäkökulma sekä yhdenvertaiset mahdollisuudet sekä osallistumisen mahdollistaminen.

Toimintaohjelmaan on laadittu 15 eri toimintalinjaa, joista toimintalinja ”Elämä yhteisön jäsenenä” käsittelee kehitysvammaisten asumiseen liittyviä kysymyksiä. Asuminen nähdään yhtenä vammaisen henkilön elämänlaadun kohentamisen sekä yhteiskuntaan integroitumisen kulmakivenä. Toimintaohjelmassa korostetaan vammaisen henkilön oikeutta itsenäiseen elämään sekä oikeutta valita oma asuinpaikkansa. Ohjelmassa todetaan myös, että saavutettu ja esteetön rakennettu ympäristö edistää vammaisten henkilöiden yhtäläisiä mahdollisuuksia itsenäiseen ja aktiiviseen elämään. Linjaus on siis hyvin samankaltainen kuin YK:n yleisohjeissa. Elämä yhteisön jäsenenä –toimintalinjan tavoitteiksi on asetettu 1) mahdollistaa se, että vammaiset henkilöt voivat suunnitella elämäänsä ja elää mahdollisimman itsenäisinä omassa yhteisössään ja 2) tarjota laaja valikoima laadukkaita yhteisön tukipalveluja valinnanvapauden varmistamiseksi. Toimintaohjelmassa todetaan, että ”vammaisten ihmisten olisi kyettävä elämään mahdollisimman itsenäisinä” ja ”mahdollisuudet itsenäiseen elämään ja sosiaaliseen osallisuuteen syntyvät ennen kaikkea oman yhteisön jäsenenä elämisestä. (STM julkaisu 2006:18)

YK:n tapaan Euroopan neuvosto ohjeistaa jäsenmaitaan edistämään asuntopolitiikkaa siihen suuntaan, että vammaisilla henkilöillä on mahdollisuus mahdollisimman itsenäiseen asumiseen sopivassa asunnossa omassa paikallisyhteisössään. Kansallisella tasolla on pystyttävä varmistamaan hyvä

palvelutarjonta ja asumisvaihtoehtojen monipuolisuus. Sen lisäksi, että asumisjärjestelyt hoidetaan, Euroopan neuvosto ohjeistaa asianmukaiseen apuun, jota tarpeen mukaan järjestetään kotiin vammaisen tarpeiden perusteella. Toimintaohjelma painottaa vammaisten ihmisten itsemääräämistä. Heidät tulee ottaa mukaan asumisjärjestelyjen suunnitteluun. (STM selvityksiä 2007:73)

3.5 Suomen lainsäädäntö

Myös Suomen lainsäädäntö vaikuttaa vammaisten ihmisten oikeuksien toteutumiseen. Vammaisten henkilöiden tarvitsemien palvelujen turvaaminen lain nojalla subjektiivisina oikeuksina on hyvin perusteltua, sillä vammaiset ovat yksi niistä ryhmistä, joiden on vaikea puolustaa asemaansa poliittisessa päätöksenteossa. Perusoikeudet on turvattu Suomen perustuslaissa kaikille Suomen kansalaisille. Perustuslain 6 § mukaan kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Vuonna 1995 Suomen perustuslakiin otettiin perusoikeusuudistuksessa mukaan kielto syrjiä ketään vammaisuuden perusteella. Se oli ensimmäinen kerta kun perustuslakitasolla vammaisuudesta tuli kielletty syrjintäperuste. Uudistus asettaa myös selkeät kehykset vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiselle esimerkiksi korostamalla sosiaalisten oikeuksien asemaa. Näihin oikeuksiin kuuluu asumisen järjestäminen siten, että vammaisen henkilön elämän perustarpeet tulee tyydytetyksi. (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731)

Kehitysvammaisten asumispalveluja säätelevä lainsäädäntö sanelee myös asumisen järjestämiseen liittyviä asioita. Asumisen kannalta keskeisimmät lait ovat laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, laki kehitysvammaisten erityishuollosta sekä sosiaalihuoltolaki.

Otteita, Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380:

3 § Kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve

edellyttää. Tämän lain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestettäessä on otettava huomioon asiakkaan yksilöllinen avun tarve.

6 § Sosiaalilautakunnan ja kunnan muiden viranomaisten on edistettävä ja seurattava vammaisten henkilöiden elinoloja sekä pyrittävä toiminnallaan ehkäisemään epäkohtien syntymistä ja poistamaan haittoja, jotka rajoittavat vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksia ja osallistumista.

8 § Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, päivätoimintaa, henkilökohtaista apua sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista.

8c § Henkilökohtaista apua on järjestettävä päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee.

12 § Kunnan tulee vammaisten henkilöiden olosuhteiden edistämiseksi toimia yhteistyössä eri viranomaisten, laitosten, vammaisjärjestöjen sekä muiden sellaisten yhteisöjen kanssa, joiden toiminta läheisesti liittyy vammaisten henkilöiden elinoloihin.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta ensimmäisen pykälän mukaan lain tarkoituksena on edistää kehitysvammaisen henkilön suoriutumista päivittäisistä toiminnoista ja turvata hänen tarvitsemansa hoito ja muu huolenpito. Sosiaalihuoltolaki taas määrää kunnan huolehtimaan myös kehitysvammaisten erityishuollosta ja vammaispalveluista sen mukaan kun niistä on erikseen säädetty. Asumispalveluilla tarkoitetaan sosiaalihuoltolaissa palvelu- ja tukiasumisen järjestämistä. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 23.6.1977/519)

3.6 Laitospaikkojen purkaminen ja valtion talous

Vammaisten elinolot ovat puhuttaneet viime aikoina ja etenkin ihmisoikeuskysymykset ovat nousseet pinnalle keskusteluissa. Vammaisten elinoloja pyritään parantamaan tulevaisuudessa muun muassa laitoshoitopaikkoja purkamalla ja kehittämällä palveluasumismuotoja. Prosessi laitosten purkamisesta liittyy palvelujärjestelmän uudistamiseen ja suuntaukseen, jossa pyritään kehittämään entistä joustavampia palvelutarjonnan tapoja sosiaali- ja terveysalan sektoreilla. Valtion talous kuitenkin on ja tulee olemaan tiukassa käsittelyssä lähivuosien aikana. Valtion budjettikatsauksen mukaan valtiontalouden tasolla Suomen maksut EU:n budjettiin, Euroopan kehitysrahastoon sekä YK:lle kasvavat entisestään. Kuntatalouden arvioidaan heikkenevän ja tarvittavien investointien toteuttaminen ilman velan jatkuvaa kasvua edellyttää sitä, että toimintamenojen kasvu pysyy tulokehityksen asettamissa rajoissa. (Valtiovarainministeriö 2012.) Rajat ovat tiukkoja ja väistämättä tulee mieleen, kuinka paljon budjetointi vaikuttaa palvelujärjestelmän uudistamiseen. Ylivieskassa Koskituvan tilanne on kuitenkin sinällään hyvä, että asumisyksikön rakennuskustannuksiin on saatu avustusta Raha-automaattiyhdistykseltä. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukseen sekä Raha-automaattiyhdistyksen tuella uusia asuntoja on tarkoitus tuottaa ohjelmakaudella yhteensä noin 3600 kappaletta ympäri maata. Myös alueellisia suunnitelmia on tehty ja kartoitettu laitospaikkojen tilannetta, tulevia asuntohankkeita, henkilöstötarpeita sekä asumisratkaisujen ja palvelujen kehittämistarpeita. Sosiaali- ja terveysministeriö sekä ympäristöministeriö tekevät yhteistyötä kuntien ja muiden alan toimijoiden kanssa tarkentaakseen alueellisia suunnitelmia ja toteuttaakseen periaatepäätöksen asioita. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.)

3.7 Periaatepäätöksen toteuttaminen

Valtioneuvoston periaatepäätös koskee siis vuosia 2010-2015 ja sen tavoitteena on mahdollistaa kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen. Kauden aikana keskitytään laitoksista ja kotoaan pois muuttavien kehitysvammaisten asumisen

järjestämiseen, johon kuuluu esteetön ja toimiva asunto tavallisessa ympäristössä, sekä riittävät palvelut ja tuki. Asuntoja järjestetään esimerkiksi asumisyksiköissä, asuntoryhmissä tai tarjoamalla yksittäisiä asuntoja samalla kun laitospaikkoja vähennetään. Yksilölliset ja yhteisölliset ratkaisut vastaavat laitosmaisia ratkaisuja paremmin niin vammaisten henkilöiden, heidän läheistensä kuin henkilökunnankin tarpeita. Tulevien asukkaiden sekä heidän avun tarpeensa määrittely on tärkeää kun uusia asumisjärjestelyjä suunnitellaan, jotta sopivat ratkaisut löydetään. (Sosiaali- ja terveysministeriö, Ympäristöministeriö, Kuntaliitto 2010.)

3.8 Siirtymävaiheen palveluohjaus

Siirtymävaiheen palveluohjauksen lähtökohtana on tuleva muutos asiakkaan elämäntilanteessa. Siinä korostuvat palveluohjaajan ja asiakkaan hyvä yhteistyö sekä eri organisaatioiden ja muiden tahojen saumaton yhteistyö. Tuen ja palveluiden tarve muuttuu silloin, kun ihminen siirtyy uuteen elämänvaiheeseen. Koskitupaan muuttajilla on usealla kyseessä siirtymä uuden toimintajärjestelmän piiriin, esimerkiksi muutto lapsuudenkodista omaan asuntoon. Elämänmuutokseen valmistautuminen vie aikaa. On tärkeää antaa asiakkaalle tilaa omaan kasvuun ja kehitykseen sen lisäksi, että toimenpiteet vievät oman aikansa. Myös tuki tässä tilanteessa on tärkeää, jolloin asiakas saa tukea omaan elämänhallintaansa ja selviytymiseen muuttuvassa tilanteessa. (Pietiläinen, Seppälä 2003, 13, 59.)

Kun muutetaan uuteen ympäristöön yhteistyöhön uusien ihmisten kanssa, herää paljon kysymyksiä. Lähtökohtana ovat perheen elämäntilanne ja siihen liittyvä muutos. Tässä tilanteessa tärkeää on palveluohjaajan ja perheen tiivis yhteistyö, sillä palveluohjauksen kannalta on merkittävää saada mahdollisimman paljon tietoa uudesta tilanteesta, jolloin on mahdollisuus pohtia vaihtoehtoja ja löytää perheelle sopivia palveluja tilanteen kannalta. Myös tarkoituksenmukainen tieto siirtyy näin perheelle parhaiten. Kun siirtymä on tapahtunut, voi perhe jatkaa sen jälkeen hyvinkin itsenäisesti elämää. Muutos vaatii jonkin aikaa hyvin tiivistä yhteistyötä. (Lammi 2008)

3.9 Elämänhallinta

Elämänhallinta liittyy myös muuttovalmennukseen siinä mielessä, että hyvä elämänhallinta auttaa muutoksien läpikäymisessä. Elämänhallinta on luottamusta siihen, että kokee voivansa ohjata omaa elämäänsä. Hyvään elämänhallintaan kuuluu myös itsensä arvostaminen ja realistinen käsitys omista toiveista ja mahdollisuuksista. Tutkimuksissa elämänhallinta nähdään ihmisen sisäiseksi, persoonallisuuteen kuuluvaksi voimavaraksi. Se on tunne mahdollisuudesta vaikuttaa oman elämänsä sisältöön ja kyky tehdä niin. Siispä sellainen ihminen, jonka elämänhallinta on hyvä, pystyy säätelemään elämäänsä ja luottaa itseensä ja kykyynsä toimia. Hyvä elämänhallinta auttaa myös kohtaamaan vaikeita tilanteita ja ehkäisemään niiden tuomaa ahdistusta. Henkilöllä on siis kyky selviytyä vastoinkäymisistä.

Elämänhallinta voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen elämänhallintaan. Ulkoiseen elämänhallintaan kuuluvat esimerkiksi sukupuoli, koulutus ja harrastukset sekä muu aineellisen aseman tavoittelemisen. Lisäksi kulttuuri vaikuttaa ulkoiseen elämänhallintaan: oikeanlaista hallintaa on se, mikä yleisesti koetaan kulttuurissamme arvostetuksi ja mihin yhteiskunnassamme pyritään. Sisäinen elämänhallinta taas merkitsee osaamista sisällyttää ja kohdata elämän vaikeimmat puolet, jolloin se käsitetään koetun turvattomuuden hallinnaksi. Hyvä elämänhallinta voidaan kokea hyvin tavanomaisuutta sisältävänä käsitteenä, jolloin yksilön omat määritelmät ja mahdolliset erilaiset tavat arvottaa elämää eivät sisälly siihen.

4 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TILANTEEN KARTOITUS

4.1 Projektin käynnistyminen

Opinnäytetyöprojektini käynnistyi heinä-elokuun vaihteessa 2012 siitä, kun Peruspalvelukuntayhtymä Kallion kehitysvammaisten lasten ja nuorten palveluohjauksessa ja vammaispalvelussa harjoittelua tehdessäni, minulle suositeltiin ottaa yhteyttä Kallion kehitysvammaisten asumis- ja ostopalveluiden palveluesimies Helena Kinnuseen, joka vie Koskituvan hanketta eteenpäin. Aiheeseen hän oli jo suunnitellut yhdessä Ylivieskan ammattiopiston lähihoitajaopiskelijoiden opettajan kanssa mukaan opiskelijaa/opiskelijoita auttamaan asumisvalmennuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Oma kiinnostukseni kehitysvamma-alaa kohtaan on ollut vahva koko opiskeluaikani, joten otin neuvon mielellään vastaan ja otin yhteyttä Helena Kinnuseen, jos saisin aiheen opinnäytetyötäni varten kehitysvammaisten asumisvalmennukseen liittyen.

Elokuun alkupuolella 3.8.2012 tapasimme ja kävimme Helenan kanssa läpi keskeiset asiat Koskitupaan liittyen ja mietimme, millä tavalla voisin tehdä opinnäytetyön aiheeseen liittyen. Koskitupa on 14+1 paikkainen autetun asumisen yksikkö, joista yksi paikka on intervallipaikka tilapäishoitoa tarvitseville kehitysvammaisille. Autettu asuminen tarkoittaa sitä, että tarjolla on jatkuvaa ja säännöllistä kasvatusta, kuntoutusta, tukea, ohjausta, valvontaa ja hoitoa ympäri vuorokauden. Asukkailla on omat huoneet, yhteiset oleskelu-, keittiö-, sauna- ja kodinhoitotilat. Autetun asumisen yksikössä keskitytään hyvinvointiin, liikuntaan, hygieniaan, kotiaskareisiin, sosiaalisten taitojen käyttämiseen, oman toiminnan hallintaan sekä toiminnallisuuteen ja vapaa-aikaan. (Peruspalvelukuntayhtymä Kallio) Suunnittelimme, että aloitamme muuttovalmennuksen syksyn aikana, mielellään mahdollisimman pian, yhteisellä kokoontumisella Koskituvan uusille asukkaille sekä heidän läheisilleen, että muille asianomaisille. Ensin oli löydettävä tilat ja lähettää kutsut kokoontumiseen osallistuville. Lisäksi kävimme alustavasti läpi jo muuta syksyn ohjelmaa, johon sisältyy yksilötapaamisia, palvelusuunnitelmien päivittämistä, ryhmätapaamisia, suunnittelupalavereita muuttamisen sisältöön liittyvien asioiden läpi käymistä muuttajien kanssa sekä

myös henkilökunnan huomioimista sen suhteen. Kävimme läpi myös millaisia laatusuosituksia aiheeseen liittyy ja muuta materiaalia kehitysvammaisten muuttovalmennukseen liittyen.

4.2 Opinnäytetyön sisällön hahmottuminen

19.9.2012 kokoonnuimme opettajani Kaija Koivusaaren, Helena Kinnusen sekä Ylivieskan ammattiopiston opettajan Katja Kosken kanssa suunnittelemaan opinnäytetyötä ja hakemaan rooliani siinä. Katja Koski oli mukana tapaamisessa, koska hänen ohjaamansa lähihoitajaopiskelijoiden ryhmä tekee myös tahollaan opinnäytetyön aiheesta. Tapaamisessa selveni se, että opinnäytetyö on muodoltaan toiminnallinen ja tarkastelun kohteeksi muodostuivat muuttovalmennuksen tarkoitus, tavoite ja menetelmät, joita Koskituvan muuttovalmennuksessa käytetään. Helena Kinnunen oli tarkastellut valmista materiaalia muuttovalmennusta ajatellen ja Puranen, Marjamäki, Omaan kotiin – Muutto-opas sinulle – kansio oli osoittautunut mahdolliseksi työvälineeksi, kun valmennusta aletaan muuttajille pitää. Lähihoitajaopiskelijoiden rooliksi selventyi järjestettäväksi esimerkiksi tutustumisilta muuttajien ryhmälle. Seuraavalle viikolle sovimme tapaamisen Koskituvan rakennustyömaalle tutustumaan valmistuvaan asumisyksikköön yhdessä lähihoitajaopiskelijoiden kanssa.

Rakennustyömaalla käynti 26.9. auttoi hahmottamaan sen, millaiset puitteet muuttajille on luvassa uudessa yksikössä. Jokaiselle muuttajalle on luvassa oma yksiö, johon kuuluu pesutilat. Rakennus on jaettu kahteen siipeen, joista kummassakin päässä on omat keittiö- ja ruokailutilat. Myös oleskelua varten löytyy tiloja eri kohdista rakennusta. Keskivaiheilla on pääsisäänkäynti ja suurempi aula. Yhteiset pesutilat on suunniteltu niin, että ne palvelevat hyvin kohderyhmää. Esimerkiksi sauna on suunniteltu niin, että myös suihkutuolilla sitä on mahdollista käyttää ja kiuas antaa lämpöä myös lattianrajaan. Rakennukseen tulee myös esimerkiksi hyvät pyykkihuoltotilat, joten valmennusta ja sen jälkeen asumista suunnitellessa voi ottaa huomioon arjen käytänteisiin liittyviä asioita, kun tietää mitä asukkailla on mahdollista tehdä itse uudessa kodissaan. Myös keittiötiloista tulee käytännölliset, mutta vielä ei ole selvää, tekevätkö asukkaat itse esimerkiksi

ruokansa vai käytetäänkö keittiötä välipalojen valmistamiseen, leipomiseen tai muuhun ruoanvalmistuksen harjoittamiseen.

4.3 Ensimmäinen muuttajien yhteinen tapaaminen

Lokakuun puolella 5.10. kokoonnuimme Helena Kinnusen, Katja Kosken ja lähihoitajaopiskelijoiden kanssa suunnittelemaan läheisten iltaa, joka on myös ensimmäistä kokoontuminen muuttajien kanssa. Illan ohjelma hiottiin aiempien suunnitelmien ja ideoiden pohjalta valmiiksi. Suunnittelimme, että läheisten illan tarkoituksena on kertoa Koskituvan aikatauluista ja esitellä talon pohjapiirustukset ja sen sisältöä, tutustua keskenään muuttajien, heidän läheistensä ja muuttovalmennuksessa mukana olijoiden kanssa, kertoa tulevista tapaamisista ja muuttovalmennuksesta sekä samalla muuttajat ja heidän läheisensä voivat kysyä mieltä askarruttavia kysymyksiä ja sanoa mielipiteitään ja toivomuksia niin sanallisesti kuin kirjallisessakin muodossa. Tästä illasta muuttovalmennus tuntui lähtevän toden teolla käyntiin, vaikka työtä sen eteen oli jo tehty pitkään aiemminkin. Kun muuttajat ja heidän läheisensä pääsivät paikan päälle kertomaan ajatuksiaan ja toiveitaan, oli hyvä lähteä suunnittelemaan tulevaa ohjelmaa aiempaa tarkemmin ja pystyi ottamaan tuleviin suunnitelmiin huomioon myös muuttajien yksilöllisyyden ja heidän toimintakyvyn.

Illan aikana, joka siis pidettiin 9.10., tulikin paljon hyviä huomioita muuttajilta ja heidän läheisiltään tulevaa ajatellen. Tulevien asukkaiden toiveet uutta kotiaan kohtaan olivat suurimmalta osalta hyvin konkreettisia. Ne koskivat esimerkiksi vapaa-ajanviettoa, lenkkeilyä ja useampi toivoi muun muassa karaoken harrastamisessa uudessa kodissaan. Myös tilojen jako ja toisten huomioonottamiseen liittyvät asiat olivat mielessä. Jokaisen yksilölliset tarpeet tulee ottaa huomioon esimerkiksi huoneiden jaon yhteydessä. Aivan valmista jakoa on hankala tehdä, koska uuden ryhmän kanssa muutoksia voi joutua tekemään kokeilun kautta. Osa muuttajista on kuitenkin tuttuja keskenään ja osa asunut samassa yksikössä aiemmin tai tällä hetkellä, joten jonkinlaisia suunnitelmia tilajaon kannalta voi tehdä toiveiden ja aiemman kokemuksen pohjalta. Toinen useampaan otteeseen noussut toive liittyi ravintoon. Osa toivoi

että ruoka valmistetaan itse ja käytetään terveellisiä raaka-aineita. Joillekin läheisille tärkeää oli se, että yhteistyö Koskituvan henkilökunnan kanssa on tiivistä. Osalle muutto tuntui vielä hyvin kaukaiselta ja uudelta asialta. Ajatuksia ja toivomuksia oli hankala sanoa kun asia on uusi ja outo ja vasta muuton aikana ja sen jälkeen olisi helpompi ilmaista tuntemuksiaan. Kuitenkin toiveita turvallisuudesta ja hyvästä yhteishengestä löytyi.

Muuttajien ja heidän läheistensä toiveet ja ajatukset määrittelevät hyvin pitkälti sen, mikä on nimenomaan tämän muuttovalmennuksen tavoite ja tarkoitus. Sekä muuttajien että läheisten ja myös henkilökunnan kokemus siitä, että muutto onnistuu ja uudessa kodissa on turvallista ja hyvä asua, on se asia, jota lähdetään muuttovalmennuksessa tavoittelemaan. Näihin asioihin sisältyy paljon yksityiskohtia, jotka hyvin sujuessaan tuottavat sen tunteen, että muutto on onnistunut ja arki sekä asiat sujuvat kuten pitääkin.

4.4 Palvelusuunnitelmien päivittäminen

Läheistenillan jälkeen lähdemme päivittämään jokaisen Koskitupaan muuttavan palvelusuunnitelmat syksyn aikana. Asuntoja uudessa yksikössä on 14, joten palvelusuunnitelmia päivitetään muuttajien määrän mukaan ja aikaa niihin menee useampi päivä syksyn aikana. Palvelusuunnitelmien päivittäminen aloitetaan 29.10. Palvelusuunnitelmien läpikäyminen kuuluu myös tärkeänä osana muuttovalmennukseen. Suunnitelmassa päivitetään jokaisen muuttajan tiedot muuttoa varten. Palveluiden on hyvä olla päivitettyinä siinä vaiheessa kun muutto tapahtuu ja asioiden olla selvillä, jotta arki toimii sujuvana, eivätkä epäselvyydet sekoita muuttajan ja hänen läheistensä elämää muutenkin muuttavana aikana. Palvelusuunnitelma on selvitys siitä, millaista tukea ja palveluita henkilö tarvitsee kokonaisvaltaisen arjen sujumiseen ja elääkseen mahdollisimman yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä. Asiakkaalla on lakisääteinen oikeus palvelusuunnitelman laatimiselle ja asiakas on aina mukana oman palvelusuunnitelman laatimisessa, jolloin hänellä on mahdollisuus osallistua oman tukensa suunnitteluun, saada tietoa saamastaan tuesta ja palveluista, vaikuttaa niiden laatuun ja saada yksilöllistä palveluohjausta. Palvelusuunnitelmaan

kirjataan selkeästi kokonaiskäsitys asiakkaan elämäntilanteesta. Siitä näkee jokaisen yksilölliset piirteet ja tarpeet, jotka auttavat muun muassa myös työntekijöiden toimintaa. Palvelusuunnitelman laatimisen tarkoituksena on siis saada käsitys henkilön tilanteesta, hänen tarvitsemistaan nykyisistä ja uusista palveluista, toimintakyvystä, tuesta ja kuntoutuksesta. Lisäksi selvitetään, onko tarvetta muuttaa nykyisiä palveluja tai päivittää sosiaalista tukea. Palvelusuunnitelmaan suunnitellaan yhdessä palvelujen kokonaisuus, jolla parhaiten vastataan tulevaisuuden tarpeisiin. (Yksilöllinen palvelusuunnittelu kehitysvammahuollossa ja vammaispalvelussa, POKEVA) Palvelusuunnitelmien päivittäminen on hyödyllistä ajatellen uuden asumisyksikön arjen toimintojen suunnittelua. Kun jokaisen muuttajan toimintakyky käydään läpi, voidaan miettiä millaisia asioita yksikössä tehdään yhdessä asukkaiden kanssa ja mitä hankitaan valmiina, esimerkiksi ruokailun suhteen. Tällä hetkellä esimerkiksi Koskituvan vieressä sijaitsevassa Kotituvassa ruoat tehdään itse, koska asukkaat voivat hyvin olla mukana ruoanlaitossa.

Muuttajien muuttovalmennusta oma-kirjan avulla lähdemme myös viemään läpi syksyn aikana. Oma-kirjaa tehdään pienissä ryhmissä ja käytämme valmista pohjaa, Tuula Puranen - Katja Marjamäki, Omaan kotiin – Muutto-opas sinulle – kansiota työväliseenä muuttovalmennuksessa. Ryhmät jaetaan siten, että esimerkiksi tällä hetkellä Ylivieskan Kotituvasta Koskituvalle muuttajat kokoontuvat samaan aikaan työstämään kansiotaan ja Peruspalvelukuntayhtymä Kallion kehitysvammaisten työtoimintapiste Kipinässä käyvät samaan aikaan, jolloin ryhmät on helppo koota samaan aikaan samaan paikkaan. Oulusta muuttavien kansiot on jaettu heille samalla, kun vierailimme heidän palvelusuunnitelmien tarkistuksen puitteissa Oulussa. He saavat tehdä kansiota nykyisessä asumisyksikössään ohjaajien kanssa. Muiden lähialueelta muuttavien kanssa sovimme kokoontumisen joko ryhmässä tai yksilötapaamisen merkeissä oma-kirjan tekemiselle. Omaan kotiin – muutto-opas sinulle on tukena muuttamisessa ja uuteen kotiin sopeutumisessa. Kansio on tarkoitettu kehitysvammaiselle, joka muuttaa omaan kotiin tai asumisryhmään. Kansiossa voi kertoa itsestä, omasta elämästään, läheisistä ihmisistä, nykyisestä kodista ja uuteen kotiin muuttamisesta. Kansio auttaa myös tutustumaan itseensä paremmin ja toimii apuväliseenä kun tutustuu uusiin ihmisiin. Kansiossa on kuusi osaa: 1.Minä,

2.Minun elämäni, 3.Koti, 4.Kohti muuttoa ja omaa kotia, 5.Nyt muutetaan ja 6.Onnea uuteen kotiin. Kansion jokaisessa osassa on tehtäviä, jotka auttavat tuntemaan itseään entistä paremmin. Osan tehtävistä voi tehdä yksin ja joihinkin tarvitsee avuksi sellaisen henkilön joka tuntee kansiotaan tekevän hyvin. Näin ollen kansion teon aikana siihen osallistuu myös jokin läheinen henkilö. Tehtäviä voi tehdä itselleen mukavalla tavalla, esimerkiksi piirtämällä, valokuvin ja tarkoitus on, että kansiosta tulee omistajansa näköinen. (Puranen, Marjamäki, Omaan kotiin – Muutto-opas sinulle, Kehitysvammaisten palvelusäätiö)

Oman haasteensa oma-kirjan teolle tuo tietenkin jokaisen muuttajan yksilöllisyys. Osa muuttajista tarvitsee kirjan teossa koko ajan joko läheisen tai nykyisen asumisyksikkönsä henkilökunnan apua kun taas osa voi tehdä ja täydentää sitä hyvinkin omatoimisesti. Ryhmätapaamisiin on tarkoitus saada avuksi myös lähihoitajaopiskelijoiden ryhmästä noin kaksi opiskelijaa yhtä tapaamista kohden, jolloin jokaiselle kirjan tekijälle olisi oma avustaja joko neuvomassa tai avustamassa. Kirjan tekemiselle ei voida varata etukäteen juuri tiettyä määrää aikaa, vaan ajankäyttö alkaa hahmottua ensimmäisten ryhmätapaamisten perusteella, kun nähdään minkä verran aikaa kullakin muuttajalla kansion aloitus vie. Kansioon kerätään aluksi hyödyllistä tietoa ennen muuttoa ja sen tekemistä voi jatkaa myös muuton jälkeen. Oma-kirjan tekemiseen on hyvä valmistautua muun muassa etsimällä valokuvia itsestään ja läheisistä ihmisistä, joten ennen kirjan tekemisen aloitusta olemme yhteydessä muuttajaan ja hänen läheisiinsä ja kerromme, mistä on kysymys.

4.5 Muuttajien tutustumisillat

Marraskuun alussa järjestämme yhdessä lähihoitajaopiskelijoiden kanssa muuttajien yhteisen tutustumisillan Ylivieskan ammattiopiston tiloissa, jossa vietetään aikaa mukavassa tunnelmassa tehden muuttajille mieleisiä asioita. Illan aikana muun muassa tutustumme toisiimme ja kahvittelemme. Illan teemana on nyyttärit, joten jokainen saa valmistautua iltaan tekemällä itse tai hankkimalla mukaan jotain purtavaa. Pieni valmistautuminen kotona iltaa varten tuo illalle tietynlaista tärkeyden tuntua ja osallistujat saavat samalla jo hieman mieltä

läheistensä tai hoitajiensa kanssa tulevaa iltaa. Osa ei välttämättä ymmärrä muuttoaan aivan täysin vielä, mutta se, että tapaamisia pidetään ja niihin valmistaudutaan, tuo kuitenkin jonkinlaista tuntumaa siihen, että jotain on tapahtumassa. Joulukuussa vietämme muuttajien kanssa pikkujouluja Ylivieskan työtoimintapiste Kipinässä, joiden järjestäminen on myös lähihoitajien vastuulla. Tuolloin osa muuttajista näkee myös mahdollisesti tulevan työtoimintapisteensä. Pikkujoulujen ohjelmassa on luvassa laulua, musiikkia, jouluaiheista syötävää ja joulupukin vierailu. Tällaisten rentojen tapaamisten tarkoituksena on aloittaa ryhmäytyminen uusien asuintovereiden kesken. Osa onkin jo toisilleen tuttuja, mutta suurin osa ryhmästä on vielä tuntemattomia toisilleen. Myös tutustuminen tuo turvaa muuttoon, kun tietää kenen kanssa tulee asumaan.

5 AIKATAULU

Koskituvan muuttovalmennuksen aikataulu syksy 2012:

- 26.9. klo 12 Tutustuminen rakenteilla olevaan Koskituvan asumisyksikköön. Oppaana Helena Kinnunen, tutustumassa Juulianna Jussinniemi, Katja Koski ja lähihoitajaopiskelijat.
- 5.10. klo 8:30 Läheistenillan suunnittelupalaveri, Helena Kinnunen, Juulianna Jussinniemi, Katja Koski, lähihoitajaopiskelijat.
- 9.10. klo 18 → Läheistenilta Koskitupaan muuttajille ja heidän läheisilleen.
- 18.10. klo 8:30 Tutustumisillan suunnittelupalaveri, lähihoitajaopiskelijat.
- 29.10. → Palvelusuunnitelmien päivittäminen aloitetaan. Samalla ensimmäisten oma-kirjojen jako ja tehtävänanto.
- 6.11. klo 8:30 Tutustumisillan suunnittelupalaveri, Juulianna Jussinniemi, lähihoitajaopiskelijat.
- 8.11. klo 17-19 Tutustumisilta Koskitupaan muuttajille.
- 4.12. klo 17-19 Pikkujoulut Koskitupaan muuttajille.

6 AIHEEN MERKITYS KOHDERYHMÄLLE

Muuttovalmennuksen kohderyhmänä toimivat kehitysvammaiset, jotka muuttavat uuteen autetun asumisen yksikköön Ylivieskan Koskitupaan, heidän läheisensä sekä jossain määrin myös Koskituvan henkilökunta. Kohderyhmä oli selkeä alusta alkaen, sillä muuttovalmennus on heille hyvin tarpeellista. Muuttovalmennuksen merkitys nivoutuu moneen asiaan. Tärkeimpänä ehkä se, että muuttaja saa valmiudet muuttoon ja kokee sen turvallisena ja mukavana. Kun muuttaja tutustuu muuttovalmennuksen tiimoilta tuleviin asuintovereihinsa, on yksi jännityksenaihe, uusiin ihmisiin tutustuminen ennakoitu. Ennakointi vähentää muuttovaiheessa mietittyttävien asioiden määrää. Muuttovalmennuksella voidaan ennakoida paljon asioita ja sillä on suuri merkitys myös koko yhteisölle, jota uuden yksikön valmistuminen koskee. Henkilökunta saa valmiuksia työskennellä uusien asukkaiden kanssa jo ennen muuttoa ja se taas parantaa arjen sujuvuutta uudessa kodissa. Lisäksi yhteishenki, joka on tärkeä osa toimivaa ja mielekästä arkea, pääsee aloittamaan muodostumistaan jo hyvissä ajoin ennen yhdessä asumista yhteisten kokoontumisten ja tutustumisiltojen ansiosta.

”Palveluohjaus perustuu asiakkaan todelliseen kohtaamiseen ja hänen mahdollisimman itsenäisen elämänsä tukemiseen.” (Suominen & Tuominen 2007, 13.) Luottamuksellinen suhde asiakkaan ja palveluohjaajan välillä on siis palveluohjauksen perusta. Asiakkaan itsenäistä elämää tuetaan vahvistamalla asiakkaan toimintakykyä siten, että päämääränä on asiakkaan roolin vahvistaminen hänen omaa elämäänsä koskevassa päätöksenteossa ja hänen siirtymisessään oman elämänsä keskeiseksi toimijaksi. Tämä asia koskee etenkin heitä, jotka muuttavat pois omasta lapsuudenkodistaan ja irrottautuvat läheisistään. Palveluohjaajan toiminta on myös asiakasta vahvistavaa, valtaistavaa ja voimaannuttavaa. Palveluohjausta tehdään dialogisin keinoin. Palveluohjaus on myös verkostotyötä, jossa dialogisuus korostuu. Verkostoon kuuluvat asiakkaan sosiaalinen tukiverkosto sekä virallinen verkosto, johon kuuluvat viranomaiset ja muut palveluntuottajat. Verkostotyö näkyy käytännössä erilaisina kokoontumisina, joissa käydään läpi esimerkiksi muuttoa ja siihen liittyviä asioita. On tärkeää, että asiakas on mukana vuoropuhelussa ja palveluohjaajan

tulee antaa tilaa asiakkaan keskustelussa mukana olemiseen. Palveluohjaus voi parhaimmillaan antaa monenlaisia merkityksiä asiakkailleen, kun heidän elämänsä käydään läpi ja pyritään löytämään uusia voimavaroja, joita pyritään hyödyntämään mahdollisimman paljon uusien suunnitelmien myötä. Palveluohjaajan merkitys voi kuitenkin vaihdella erilaisten painotusten mukaan. Jos asiakkaalla on esimerkiksi sellainen tilanne tai sairaus, jonka takia hänen päätöksentekokyky on puutteellinen tai vaikkapa hänen tavoitteensa ovat epärealistisia, korostuu palveluohjaajan vastuu asiakkaastaan. (Suominen & Tuominen, 2007.)

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa Lapsi, perhe ja palveluohjaus, 2003, on kirjattu perheiden kokemuksia palveluohjauksesta. Perheet kokevat muun muassa palveluohjauksen tuoneen perheelle yksilöllisiä ratkaisuja heidän omista lähtökohdistaan. Julkaisun mukaan tunne, siitä, että joku on huolehtimassa heidän asioistaan ja tuomassa vaihtoehtoja elämään liittyen, on helpotus, eikä itse tarvitse hankalassa tilanteessa yrittää löytää ratkaisuja. Muuttovalmennuksen yhteydessä palveluohjaukseen kuuluu erityisesti ongelmien ennaltaehkäisy ja olla tukena elämänmuutoksessa. Lapsi, perhe ja palveluohjaus –selvityksessä tärkeänä pidetään sitä, että on olemassa jokin henkilö, jonka puoleen kääntyä asiassa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003.)

7 MENETELMIEN JA TYÖTAPOJEN ESITTELY

Opinnäytetyöni kirjallinen osa kertoo Ylivieskan Koskitupaan muuttavien kehitysvammaisten muuttovalmennuksen suunnitelman, sen alkuvaiheet, tavoitteen, tarkoituksen ja menetelmät sekä teoriaa aiheesta. Lisäksi tekstissä selvitetään opinnäytetyön lähtökohdat ja tilanteen kartoitus, aiheen merkitys kohderyhmälle, menetelmien ja työtapojen esittely sekä johtopäätökset ja pohdinta. Opinnäytetyö on laadullinen, sillä siinä kuvataan ja tarkastellaan merkitysten maailmaa, joka on ihmisten välinen ja sosiaalinen. (Vilkkä 2005, 97.)

7.1 Toiminnallinen

Opinnäytetyöni on toiminnallinen. Siinä yhdistetään toiminnallisuus, teoreettisuus, tutkimuksellisuus ja raportointi. Toiminnallisuus liittyy ammatilliseen taitoon ja se voi olla esimerkiksi jokin arjen teko. Toiminnallisen opinnäytetyön lopullisena tuloksena on aina jokin konkreettinen tuote, kuten kirja, ohjeistus, tietopaketti, portfolio, messu- tai esittelyosasto tai tapahtuma. Tässä opinnäytetyössä toiminnallisuus on suunnittelua, tiimityöskentelyä ja käytäntöön panoon liittyviä asioita muuttovalmennuksen muodossa. Toimintasuunnitelma kuuluu tärkeänä osana toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opinnäytetyön idean ja tavoitteiden tulee olla tiedostettuja, harkittuja ja perusteltuja. (Vilkkä, Airaksinen, 2003.) Koskituvan muuttovalmennuksen tarve on selvitetty ja tavoitteet perusteltuja. Muuttovalmennus on tarpeellinen muuttajille ja heidän läheisilleen, jotta muutto sujuisi mahdollisimman hyvin ja valmennuksen aikana voi ennakoida muuttoa.

7.2 Laadullinen

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa monella erilaisella menetelmällä. (Jyväskylän yliopisto) Toiminnallisessa opinnäytetyössä laadullisella tutkimusmenetelmällä hankittua

aineistoa ei ole kuitenkaan välttämätöntä analysoida, vaan sitä voidaan käyttää myös lähteenä. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on ilmiön kokonaisvaltainen ymmärtäminen. Lähtökohtana on, että kirjoittaja haluaa ymmärtää millaiset uskomukset, halut, ihanteet ja käsitykset ihmisen toiminnan taustalla vaikuttavat. Laadullinen tutkimusasenne palvelee myös tilanteessa, joissa tavoitteena on toteuttaa kohderyhmän näkemyksiin nojautuva idea. Toiminnallisessa ja laadullisessa opinnäytetyössä riittää usein niin sanottu suuntaa antava tieto, eikä kovin tarkkaa tietoa välttämättä tarvita opinnäytetyön tueksi. Usein tutkimushaastattelujen sijaan voivat riittää konsultaatiot tarkkaan harkitulle henkilölle. Konsultaatiot sopivat hyvin faktatietojen tarkistamiseen. (Vilka, Airaksinen 2003, 63-64.) Tässä opinnäytetyössä ei haastatteluja ole kerätty, vaan tietoa on kerätty lähinnä Koskituvan asiaa eteenpäin vievän Helena Kinnusen kanssa käydyistä keskusteluista sekä havainnoimalla tapaamisissa, joita projektin aikana on ehditty tähän vaiheeseen asti pitämään.

7.3 Havainnointi

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei välttämättä tarvitse käyttää tutkimuksellisia menetelmiä. Aineiston ja tiedon keräämistä tulisi tarkoin harkita, sillä toiminnallisessa opinnäytetyössä työn laajuus voi kasvaa niin, että työmäärä ei välttämättä ole enää kohtuullinen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei välttämättä tarvitse analysoida aineistoa yhtä tarkasti ja järjestelmällisesti kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä, mutta tämä koskee ainoastaan laadullisella tutkimuksella kerättyä aineistoa toiminnallisessa opinnäytetyössä. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä havainnointia voi käyttää tutkimusaineiston keräämiseen monella tavalla. Tavanomainen tapa havainnoida ihmisten toimintaa on osallistuva havainnointi, jota olen käyttänyt myös asumisvalmennuksen yhteydessä. Yhteisissä tapaamisissa, ryhmätapaamisissa ja yksilötapaamisissa havainnoin asukkaiden, omaisten ja koko prosessin eteenpäin menemistä, josta kerään raporttiini oleelliset asiat ja tarkastelen muuttovalmennuksen tarkoitusta. (Vilka, Airaksinen 2003, 56-58.)

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Yksi päämääräni opinnäytetyötä tehdessäni on ollut toteuttaa työtäni ottaen huomioon eettiset periaatteet. Jo ennen opinnäytetyöni käytännön työn ja kirjoittamisen aloittamista tutustuin Tampereen yliopiston eettisen toimikunnan laatimiin eettisiin periaatteisiin koskien tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittamista, vahingoittamisen välttämistä sekä yksityisyyttä ja tietosuojaa. Havainnointiin, haastatteluihin tai kyselyihin perustuvissa tutkimuksissa tutkittaville kuvataan tutkimuksen aihe ja kerrotaan, mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa ja kauanko siihen menee aikaa. Tutkittavia tulee kohdella arvostavasti sekä kirjoitettava heistä kunnioittavasti tutkimusjulkaisussa.

Yksityisyyden suoja kuuluu perustuslailla suojattuihin oikeuksiin ja on myös tutkimuseettisesti tärkeä periaate. Tutkimusaineistojen keruun, käsittelyn ja tulosten julkaisemisen kannalta tärkein yksityisyyden suojan osa-alue on tietosuoja. Tunnisteellisten aineistojen käsittelystä säädetään henkilötietolaissa (523/1999). Lain 3 §:n mukaan henkilötiedolla tarkoitetaan "kaikenlaisia luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettänsä tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi". Tunnisteellisuudesta puhuttaessa merkittävintä on se, voiko yksittäistä henkilöä tunnistaa tiedoista helposti ja kohtuuttomitta kustannuksitta. Tutkimusaineiston tunnisteet on perinteisesti jaettu käsitteellisesti suoriin eli yksilöiviin ja epäsuoriin tunnistetietoihin. Suoria tunnistetietoja ovat nimi, osoite, henkilötunnus, syntymäaika, ihmisen ääni ja kuva. Epäsuoria tunnisteita ovat esimerkiksi kotipaikkakunta ja asuinalue, koulutus, työpaikka ja perheen koostumus. (Tampereen yliopiston eettinen toimikunta) Tässä opinnäytetyössä kohderyhmästä ei erotella yksittäisiä henkilöitä, jolloin ryhmän jäsenet pysyvät täysin anonyymeinä. Yksityisyys pysyy silloin täysin suojassa.

Tutkimustilanteisiin voi ja saa sisältyä samankaltaista henkistä räsitystä ja tunteiden kokemista kuin arkipäiväisessäkin elämässä käsiteltäessä ihmiselämän eri puolia. Näitä tunteita ovat muun muassa pettymys, viha, ilo, suru. Tutkittaviin tulee myös suhtautua kohteliaasti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Tutkijan tulee myös välttää tutkimusjulkaisuista tutkimuskohteelle mahdollisesti aiheutuvaa vahinkoa ja haittaa. Asiakkaita kohdatessa pyrin kohtelevaan heitä mahdollisimman hyvin ja kunnioittamaan heidän ihmisarvoaan. Eettisyyden kanssa täytyy olla todella tarkka, kun ollaan tekemisissä vajaavaltaiten kanssa. Omalla toiminnallani olen pyrkinyt edistämään eettisiä periaatteita mahdollisimman hyvin. Olen myös pyrkinyt toimimaan eettisesti kirjoittaessani opinnäytetyötä ja kunnioittamaan asiakkaan yksityisyyttä. Lähdekirjallisuus on alan kirjallisuutta ja mahdollisimman uutta tietoa. Internetistä etsimäni tieto on myös asianmukaisista lähteistä, esimerkiksi kehitysvammaisten eri järjestöistä, joten tieto on luotettavaa. Olen pyytänyt henkilöiltä, joiden nimet mainitaan tämän opinnäytetyön yhteydessä, luvan käyttää heidän nimiään. Opinnäytetyön kohderyhmän edustajat pysyvät täysin nimettömänä, eikä yksittäisiä henkilöitä voi heidän joukostaan tunnistaa millään tapaa. Olen myös pyytänyt tutkimusluvan tätä opinnäytetyötä varten Peruspalvelukuntayhtymä Kalliolta. Kallion suunnalta olen myös saanut luvan toimia mukana Koskituvan muuttovalmennuksessa ja esimerkiksi palvelusuunnitelmien päivittämisessä mukana olemiseen on asianomaisilta kysytty lupaa minun olla mukana tapaamisessa.

8.2 Työelämälähtöisyys

Opinnäytetyön aihe, kehitysvammaisten muuttovalmennus, on hyvin työelämälähtöinen. Työ tehdään Peruspalvelukuntayhtymä Kallion kehitysvammaisten palveluihin ja sitä tehdään nimenomaan työelämään. Opinnäytetyön kautta yhteistyötä tehdään myös eriasteisten oppilaitosten välillä, sillä minun, ammattikorkeakouluopiskelijan lisäksi mukana toimivat toisen asteen opiskelijat suorittaessaan lähihoitajaopiskelujaan. Suunnittelussa ja työssä käytetään reflektointia eli pohditaan ja tarkkaillaan ideoita ja ajatuksia. Mielestäni se, että sain opinnäytetyöni aiheen näin lähelle työelämää ja käytäntöä, on hyvin rikas asia opiskelujani ajatellen. Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan

ammattikorkeakoulu-uudistuksen myötä tavoitteena on kehittää työelämälähtöisyyttä ja se, että se nähdään hyvin tavoiteltavana asiana, on myös itselleni käytännön ihmisenä tärkeä asia. Olen saanut käyttää opintojen aikana saamaani tietoa ja taitoja käytännössä ja oppinut valtavasti uusia asioita.

9 ARVIOINTI

Työni tärkeimpänä tavoitteena oli suunnitella ja selventää Ylivieskaan rakennettavan kehitysvammaisten autetun asumisen yksikön Koskituvan muuttovalmennusta. Tähän asti suunnitellut tapaamiset ovat sujuneet suunnitelmien mukaan, aikataulussa ja muuttovalmennuksen tarkoitus näkyy yhä selvemmin työn myötä. Opinnäytetyö olisi tietenkin ollut kattavampi ja aiheesta olisi saanut monenlaisia näkemyksiä ja täysin erilaisen työn, jos opinnäytetyön olisi tehnyt koko muuttovalmennuksesta alusta loppuun ja rajannut sen tiimoilta jonkin asian lähempään tarkasteluun. Esimerkiksi vasta muuton jälkeen näkee, kuinka onnistunut projekti on, mutta tällä kertaa kirjallinen osio siitä jää tekemättä. Jatkan kuitenkin käytännön työtä muuttovalmennuksen yhteydessä tämän kirjoituksen jälkeenkin. Aikatauluni opintojen valmiiksi saamisen suhteen ovat rajalliset, mutta toisaalta tällä tapaa aihe ei laajene liikaa, vaan se on helposti rajattavissa. Yhteistyö sekä asiakkaiden, että yhteistyötahojen kanssa on mielestäni sujunut hyvin. Asiakkaita ja muita valmennuksessa mukana olleita henkilöitä olen pyrkinyt kohtelemaan kunnioittavasti ja mielestäni olen myös niin tehnyt.

Selvityksen opinnäytetyöni aiheesta olen yrittänyt kirjoittaa mahdollisimman selkeästi ja hyvällä suomen kielellä. Asiat on ilmaistu johdonmukaisesti ja mahdollisimman vakuuttavasti. Opinnäytetyön kirjoittaminen on kuitenkin tuntunut mielestäni hyvin haastavalta, sillä olen hyvin käytännönläheinen ihminen. Yhtenä tavoitteena tässä opinnäytetyössä on ollut yhdistää ammatillinen taito ja teoreettinen tieto, ja mielestäni teoria tukee tekstissä hyvin itse käytännön tehtävää ja antaa ymmärrettävyyttä tekstiin. Oma ammatillinen kasvu on kehittynyt projektin myötä paljon.

LÄHTEET

Jyväskylän yliopisto.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>.

Kehitysvamma-alan verkkopalvelu

<http://verneri.net/yleis/sosiaaliturva/aikuiset/asuminen/asumisvalmennus.html>
<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus.html>

Kehitysvammaisten palvelusäätiö, kehittämistoiminta. www.kvps.fi

<http://www.kvps.fi/download/pdf/esitteet2/muuttovalmennus.pdf>

Lammi Sirpa. 2008. Palveluohjaus vammaistyössä.

<http://www.eskoo.fi/documents/Palveluohjaus%20vammaisty%C3%B6ss%C3%A4%202011.11.08%20diat%20Sirpa%20Lammi.pdf>

Pietiläinen Erja & Seppälä Heikki. 2003. Palveluohjaus asiakastyössä ja organisaatiossa, Kehitysvammaliitto: Painopörssi Oy.

Pohjois-Pohjanmaan Sairaanhoidopiiri, <http://www.ppsHP.fi>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Valtioneuvoston periaatepäätös kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen ja palvelujen turvaamisesta.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-24004.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:73. Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen. <http://pre20090115.stm.fi/vk1202213422750/passthru.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2003. Lapsi, perhe ja palveluohjaus.

<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/palveluohjaus/palveluohjaus.pdf>

Suominen Sauli & Tuominen Merja. 2007. Palveluohjaus, portti itsenäiseen elämään. Helsinki: Picaset Oy.

Valtioneuvoston periaatepäätös,

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39502&name=DLFE-10827.pdf

Valtioneuvoston periaatepäätöksen toteuttaminen,

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=207651&name=DLFE-13111.pdf

Vilka Hanna. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Tammi.

Vilka Hanna & Airaksinen Tiina. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö, Gummerus.

Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomukset 188/2009,
http://www.vtv.fi/files/1783/1882009_AMKkoulutuksen_tyoelamalahtoisyyden_kehittaminen_NETTI.pdf

Valtiovarainministeriö 2012,
http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/01_budjetit/20120917_Budjet/Budjettikatsaus_suomi_Media.pdf